

GAZZALİ'DE METAFİZİK BİLGİNİN İMKÂNI AÇISINDAN RÜYA

Dream in Terms of the Possibility of Metaphysical Knowledge in al-Ghazali

Zübeyir OVACIK*

ÖZET

Tabiatı icabı bilmek isteyen insanın kendisine ve çevresindeki varlıklara ilişkin soruları, bir başka ifadeyle sorgulamaları vardır. Esasında insanın temel soruları da metafiziğe dairdir. İnsanın metafiziğe dair sorularının bir cevabı var mıdır? Bir başka ifadeyle metafizik bilginin imkânından söz edebilir miyiz? Böyle bir imkan söz konusu ise bunun için hangi enstrümanlar kullanılabilir? Rüya metafizik bilgiye ulaşma konusunda bir araç olabilir mi? Bunun gibi pek çok soru düşünce tarihinde birçok düşünür tarafından dile getirilmiştir. Rüya konusu felsefe tarihinde özellikle de Müslüman filozoflar tarafından bir problem olarak tartışılmıştır. Bu anlamda Müslüman filozofların özgün rüya teorileri ortaya koydukları görülmektedir. Rüyaya ilişkin özgün açıklama modeli ortaya koyanlardan birisi de Gazzali'dir. Farabi ve İbn Sina gibi Müslüman filozofların geliştirdikleri felsefe sistemlerine, özellikle de metafizik anlayışlarına köklü eleştiriler getirmiş olan Müslüman bir entelektüel olarak Gazzali, İslam düşüncesinde farklı bir metafizik anlayış geliştirmiştir. Bu çerçevede Gazzali, rüyayı hem metodik şüphesinin bir aracı olarak; hem de metafizik bilginin imkanına ilişkin bir argüman olarak ortaya koymuştur. Varlığın görünen (alem-i mülk/alem-i şehâdet) ve görünmeyen (alem-i melekût/alem-i gayb) kısımlarından söz eden Gazzali'ye göre rüya ile metafizik hakikatlere ulaşmak mümkündür. Gazzali, böylesine bir imkânı sadece peygamberlerin vahiy almasıyla sınırlandırmamaktadır. Rüyaları doğru (sadık) ve aldatıcı (kazıp) rüyalar şeklinde iki kısma ayıran Gazzali'ye göre, peygamberlerin dışındaki insanlar için de doğru rüyalar, bir başka ifadeyle metafizik hakikatleri içeren rüyalar söz konusu olabilmektedir. Böylesi rüyalar için kişinin ahlaki yetkinliğini gerçekleştirmiş olması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gazzali, bilgi, metafizik, rüya, ilham

ABSTRACT

Human beings want to gain knowledge by nature, have questions about themselves and their environment, in other words, and have

---

* Dr. Öğretmen, MEB, zubeyirovacik@gmail.

questionings. In fact, the main questions are of metaphysics. Is there an answer to the questions of human beings about metaphysics? In other words, can we speak of the possibility of the metaphysical knowledge? If possible, what instruments can be used? Can dream be a means of attaining metaphysical knowledge? Numerous questions like these have been raised by a lot of philosophers in the history of philosophy. The dream issue has been discussed in the history of philosophy especially by Muslim scholars as a problem. It is seen that Muslim philosophers put forward novel dream theories in this context. One of them is al-Ghazali. As a Muslim intellectual al-Ghazali, who essentially criticised the philosophic systems and especially metaphysical understandings of al-Farabi and Avicenna (ibn Sina), came up with a different metaphysical understanding in Islamic thought. In this context al-Ghazali put forward dream both as a means of his methodical doubt and as an argument about the possibility of metaphysical knowledge. According to al-Ghazali, who mentioned the visible (World of Premises/World of Visibility) and invisible (World of Reign/World of Unseen) parts of existence, it is possible to attain metaphysic reality through dreams. He doesn't limit this possibility with the revelation of the Prophets. According to al-Ghazali, who divided dreams into two as true dreams and false dreams, for people other than the Prophets true dreams, including metaphysic realities are possible? For these dreams, one must have achieved moral perfection.

Key Words: Gazzali, Knowledge, metaphysics, dream, inspiration